

Sygn. akt I UK 284/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 kwietnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)
SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)
SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z odwołania J. G.
przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
o rentę rolniczą,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 9 kwietnia 2015 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 28 stycznia 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 28 stycznia 2014 r. oddalił apelację wnioskodawcy J. G. od wyroku Sądu Okręgowego w K. V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 sierpnia

2013 r. oddalającego odwołanie wnioskodawcy od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z dnia 2 kwietnia 2013 r., odmawiającej mu prawa do renty rolniczej (punkt I wyroku) i przyznał adwokat A. C. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego kwotę 120 zł wraz z 23% podatkiem od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu w postępowaniu apelacyjnym (punkt II wyroku).

W sprawie tej ustalono, że komisja lekarska Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego - w orzeczeniu z dnia 28 marca 2013 roku - uznała, że wnioskodawca urodzony 2 listopada 1958 r., nie jest całkowicie niezdolny do pracy w gospodarstwie rolnym. Zaskarżoną decyzją organ rentowy odmówił przyznania mu prawa do renty rolniczej. Sąd Okręgowy oddalił odwołanie wnioskodawcy, dzieląc wnioski wynikające z opinii biegłych sądowych lekarzy specjalistów z zakresu chorób wewnętrznych: kardiologii, neurologii i psychiatrii, którzy nie stwierdzili u wnioskodawcy całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym. Sąd uznał tę opinię za prawidłową, rzetelną i logiczną, zaznaczając, że nie kwestionował jej merytorycznie, ale wyrażał jedynie niezadowolenie z jej wniosków. Skoro wnioskodawca nie został uznany za osobę całkowicie niezdolną do pracy w gospodarstwie rolnym, to nie przysługuje mu renta rolnicza z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym z art. 21 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r. poz. 1403 ze zm.).

Wyznaczony z urzędu pełnomocnik procesowy wnioskodawcy podtrzymał jego apelację, dodatkowo zarzucając błędne ustalenia faktyczne, które miały wpływ na treść wyroku, że wnioskodawca nie jest osobą trwale niezdolną do pracy w gospodarstwie rolnym, a także naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 233 k.p.c. przez uznanie sporządzonej opinii biegłych za wiarygodną. Jednocześnie wnosił o dopuszczenie dowodu z opinii innych biegłych na okoliczność stwierdzenia trwałej lub okresowej niezdolności do pracy wnioskodawcy w gospodarstwie rolnym.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację, uznając, że wnioskodawca nie przedstawił dowodów, które mogłyby skutecznie podważyć dokonaną przez Sąd Okręgowy ocenę stanu jego zdrowia i zdolność do wykonywania pracy w gospodarstwie

rolnym. Podniesione w apelacji zarzuty stanowiły nieuprawnioną polemikę z ustaleniami biegłych i dokonaną przez nich interpretacją wyników badań i wpływu zdiagnozowanych schorzeń na negatywną ocenę przesłanki koniecznej do ustalenia prawa do renty. Ze sporządzonej opinii wynika jednoznacznie, że stopień nasilenia rozpoznanych u wnioskodawcy schorzeń nie stanowi przeciwwskazania do osobistego wykonywania prac w gospodarstwie rolnym. Odmienne, subiektywne przekonanie wnioskodawcy o niemożności pracy w gospodarstwie rolnym nie znajduje potwierdzenia w wynikach prawidłowo przeprowadzonego przez Sąd pierwszej instancji postępowania dowodowego, jak też nie może stanowić podstawy do zakwestionowania niekorzystnej opinii biegłych lekarzy sądowych. Dlatego brak było podstaw do dopuszczenia dowodu z opinii kolejnych biegłych, albowiem według utrwalonego poglądu orzecznictwa, sąd orzekający dopuszcza dowód z kolejnej opinii lekarzy biegłych wówczas, gdy opinia już wydana w sprawie budzi wątpliwości, a nie dlatego, że jedna ze stron jest niezadowolona z wyników postępowania. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, zebrany w sprawie materiał dowodowy daje wystarczającą podstawę do ustalenia, że wnioskodawca nie jest osobą całkowicie niezdolną do pracy w gospodarstwie rolnym, co nie wymaga uzupełnienia materiału dowodowego, a w szczególności przeprowadzenia dodatkowego dowodu z opinii innego zespołu biegłych lekarzy sądowych.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił naruszenie prawa materialnego: art. 21 ust. 1 pkt 2 i ust. 5-7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przez jego niewłaściwe zastosowanie wynikające z braku odniesienia się przez Sądy obu instancji do oceny wymaganej przesłanki warunkującej niezdolność skarżącego przez pryzmat prac koniecznych w konkretnym gospodarstwie rolnym. W skardze zarzucono też naruszenie przepisów postępowania: 1/ art. 378 k.p.c. zdanie pierwsze i art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. polegające na nierozpoznaniu sprawy w granicach apelacji oraz nieustosunkowaniu się merytorycznie do zarzutu naruszenia art. 233 k.p.c. podnoszonego w piśmie pełnomocnika z urzędu podtrzymującego apelację i uzupełniającego jej treść, 2/ art. 241 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. przez niezuzupełnienie zebranego materiału dowodowego i nie przeprowadzenie dodatkowego dowodu z opinii innego zespołu biegłych lekarzy sądowych, 3/ art.

224 § 1 i art. 286 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. wynikające z przedwczesnego zamknięcia rozprawy bez przeprowadzenia dowodu z opinii innych biegłych celem wyjaśnienia rzeczywistego stanu zdrowia skarżącego i ustalenia jego zdolności do pracy.

Zdaniem skarżącego, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona co wynika z „rażącego naruszenia prawa materialnego stanowiącego przesłankę warunkującą przyznanie renty rolniczej, co spowodowane było szeregiem uchybień procesowych Sądu Apelacyjnego. Uniemożliwiło to prawidłową ocenę uprawnień skarżącego do renty rolniczej, przez co z powodu nienależytego wyjaśnienia sprawy odmówiono ubezpieczonemu środków egzystencji w postaci świadczenia rentowego przewidzianego prawem”. Zaskarżony wyrok „podważa zatem konstytucyjną zasadę państwa prawnego i zaufania obywateli do jego organów, w tym do organów wymiaru sprawiedliwości”. Uszło bowiem uwadze Sądu Apelacyjnego, że apelacja jasno i konkretnie precyzowała kierunek i zakres, w jakim opinię biegłych należało uzupełnić, wskazując, że nie zawierała ona żadnego odniesienia co do możliwości wykonywania przez skarżącego pracy w gospodarstwie rolnym w rozumieniu *in concreto*. Zgodnie zaś z przyjętą linią orzecznictwa, uzyskanie od biegłych ogólnikowej opinii w zakresie aktualnego braku całkowitej niezdolności ubezpieczonego do pracy w nieskonkretyzowanym, nieokreślonym indywidualnie z uwzględnieniem jego cech i charakteru gospodarstwie rolnym wyklucza weryfikację przesłanki niezdolności ubezpieczonego do pracy w konkretnym gospodarstwie rolnym. Skarżący podkreślił przy, że sporządzona w sprawie opinia biegłych „nie udziela jednoznacznej odpowiedzi czy jest on osobą zdolną do pracy, częściowo niezdolną, niepełnosprawną, czasowo niezdolną etc”.

W konsekwencji skarżący wniósł uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, względnie o: uchylenie w całości wyroków Sądów obu instancji i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, a także o przyznanie od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego na rzecz pełnomocnik z urzędu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej przez pełnomocnika ustanowionego z

urzędu w postępowaniu kasacyjnym oraz o rozpoznanie skargi kasacyjnej na rozprawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się usprawiedliwiona, z wyjątkiem wniosku o jej rozpoznanie na rozprawie, którą wyznacza się tylko wtedy, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398¹¹ § 1 k.p.c.), którego zresztą nie formułowała pełnomocnik skarżącego. W pozostałym zakresie zarzuty i podstawy skargi kasacyjnej okazały się usprawiedliwione już dlatego, że z utrwalonej wykładni art. 21 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wynika, iż wykluczona jest abstrakcyjna weryfikacja przesłanki całkowitej niezdolności do pracy, bez jej koniecznego odniesienia do rozmiaru i specyfiki prac wymaganych w konkretnym gospodarstwie rolnym od osoby ubiegającej się o ustalenie lub przedłużenie prawa do renty rolniczej. W tym celu konieczne jest wstępne dokonanie szczegółowych ustaleń, jakie gospodarstwo prowadzi lub prowadziła osoba ubiegająca się o ustalenie lub przedłużenie prawa do rolniczej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w konkretnym gospodarstwie rolnym, gdyż bez takich ustaleń niemożliwa jest obiektywna weryfikacja takiej przesłanki wymaganej do ustalenia rolniczych uprawnień rentowych (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 20 maja 1997 r., II UKN 121/97, OSNP 1998 nr 6, poz. 188; 12 lutego 2009 r., III UK 71/08, LEX nr 725063 lub 10 marca 2011 r., II UK 306/10, LEX nr 885008).

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy konieczne są zatem uprzednie ustalenia wielkości (obszaru) oraz struktury upraw lub hodowli w konkretnym gospodarstwie rolnym, które prowadził ubezpieczony, rodzajów prowadzonej działalności rolniczej, a także rodzaju lub specyfiki czynności niezbędnych do jego prowadzenia, w tym stopnia zmechanizowania prac lub rozmiaru wykonywanych prac fizycznych koniecznych do jego prowadzenia, także z uwzględnieniem prac wykonywanych przez potencjalnie ubezpieczonych domowników osoby ubiegającej się o ustalenie lub przedłużenie prawa do renty rolniczej. Dopiero po dokonaniu konkretnych ustaleń faktycznych możliwe będzie uzyskanie od biegłych lekarzy sądowych o specjalizacjach adekwatnych do zgłaszanych przez ubezpieczonego

schorzeń medycznych wiadomości specjalnych niezbędnych do oceny koniecznej przesłanki ustalenia uprawnień rentowych, czy rodzaje i rozmiar schorzeń ubezpieczonego uniemożliwiają mu całkowicie prowadzenie prac w konkretnym gospodarstwie rolnym w stopniu niezbędnym do jego niezakłóconego funkcjonowania. Uzyskane wiadomości specjalne powinny być zatem odniesione oraz uzasadnione względem potencjalnej możliwości dalszego wykonywania pracy albo trwałej lub okresowej całkowitej niezdolności do pracy w konkretnym gospodarstwie rolnym. Wykluczone jest ogólnikowe lub „abstrakcyjne” dokonywanie takich ustaleń oraz ocena prawna niedostatecznie zebranego materiału dowodowego w sprawie, która nie dojrzała do merytorycznego rozpoznania bez uprzedniego dokonania konkretnych ustaleń dotyczących skali potencjalnej możliwości wykonywania albo całkowitej (stałej lub okresowej) niezdolności do osobistego prowadzenia konkretnego gospodarstwa rolnego. Także uzyskane od biegłych wiadomości specjalnych nie mogą być ogólnikowe ani abstrakcyjne, ale pozwalać na ich weryfikację pod kątem zachowania konkretnych możliwości albo całkowitej (stałej lub okresowej) utraty zdolności do pracy w konkretnym gospodarstwie rolnym. W opisanych wyżej zakresach zarzuty i podstawy skargi kasacyjnej okazały się ewidentnie usprawiedliwione, co wymagało orzeczenia jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ k.p.c.